

2023-cü il Şuşanın daha yaddaqalan gözəl günlərinin, tarixinin bir şanlı səhifəsinin də yazılacağı il olacaq. Dekabrın 6-da dövlət başçısı Şuşa şəhərinin 2023-cü il üçün Türk dünyasının mədəniyyət paytaxtı elan edilməsi ilə bağlı tədbirlər haqqında sərəncam imzalayıb.

Şuşa xoş arzularımızın ünvanı, mədəniyyətimizin paytaxtı, musiqimizin beşiyidir. Şuşa gözəllik diyarıdır. Qışda ağ buludların arasında gizlənən başı qarlı dağları, yazda, yayda yaşıl örtüyə bürünmüş meşələri, ormanları gerçəklikdən çox məşhur rəssamın ustalıqla yaratdığı təbiət rəsinə bənzəyir.

Mədəniyyətimizin, birliyimizin şəhəri

Müdrüklər doğru deyiblər ki, insanlar doğulub, boya-başa çatdıqları yerin təbiətinə bənzəyirlər. Bu yerin insanları da Şuşanın təbiəti kimi safdır. Əbəs yerə Şuşanı "Qafqazın sənət məbədi", "Azərbaycan musiqisinin beşiyi" və "Zaqafqaziyanın konservatoriyası" adlandırmayıblar.

Şuşa dünyanın musiqi xəzinəsinə Üzeyir bəy Hacıbəyli, Mirzə Sadıqcan, Cabbar Qaryağdıoğlu, Bülbül, Xan Şuşinski, Rəşid Behbudov, Niyazi kimi böyük sənətkarlar bəxş edib. Qasım bəy Zakir, Xurşidbanu Natəvan, Mir Möhsün Nəvvab, Firudin bəy Köçərli, Əbdürrəhim bəy Haqverdiyev, Həmidə xanım Cavanşir, Əhməd bəy Ağaoğlu, Yusif Vəzir Cəmənzəminli kimi nəhəng söz, fikir adamları Şuşada dünyaya gəlib, burada yetişiblər. İftixarla qeyd edə bilərik ki, Azərbaycan elminə öz layiqli töhfəsini vermiş 35 akademik, 150-dən çox elmlər doktoru, 200 nəfərdən çox müxtəlif sahələr üzrə elmlər namizədi, tanınmış elm, sənət adamları bu qədim şəhərdə dünyaya göz açıblar.

Şuşa birmənalı olaraq sülh, mədəniyyət şəhəridir. Təməli XVIII əsrin ortalarında qoyulan Şuşanın çox maraqlı tarixi var. Qarabağ xanı Pənahəli xan aramsız hücumlardan qorunmaq üçün 1750-ci illərdə Bayat və Şahbulaq adlı qalalar tikdirsə də, bu qalalar xanlığı fasiləsiz müharibələrdən qoruya bilmirdi. Bir gün xan düşmən hücumundan yaxşı mühafizə oluna biləcək dəniz səviyyəsindən 1300-1600 metr yüksəklikdə yerləşən və üç tərəfdən sıldırım qayalarla əhatə olunan dağ yaylasını görür. Şuşanın ərazisi xanın arzusunda olduğu tələblərə tam cavab verdiyindən o, şəhəri burada salmağı qərara alır. Şəhər əvvəlcə onun şərəfinə Pənahabad adlandırılırsa da, sonralar Şuşa kimi çağırılıb. Şuşa müdafiə xarakterli qala kimi salınıb. Amma 270 illik yaşı olan bu şə-

"... Şuşanı yaradanlar, Şuşa şəhərini quranlar, Şuşa qalasını tikənlər Azərbaycan torpağının sahibləri olublar və Qarabağda Azərbaycan torpağının daim qorunması, saxlanması üçün Şuşa şəhərini, qalasını yaradıblar".

Heydər ƏLİYEV

hərdə bir silah istehsal edən sex və ya müəssisə olmayıb. Bu şəhərdə musiqi olub. Şuşanın tarixi meydanlarından biri Cıdır düzüdür. Bu meydana qarabağlı igidlər at çapıb, qurşaq tutub güləşib, çövkən oynayıblar...

Şuşa Azərbaycanın tacıdır, Qarabağın mirvarisidir. Bu şəhərdə həmişə düşmən gözü olub, farslar da,... mənfur ermənilər də həmişə Şuşaya baxıb köks ötürüblər. Qarabağ xanlığı Rus-Fars müharibəsi nəticəsində Araz çayının şimalındakı digər xanlıqlarla birlikdə XIX əsrin əvvəllərində Rusiya imperiyasına birləşdirilib. Sovet dönmənin ilk illərində 1921-ci ildə Şuşa yeni yaradılmış Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin mərkəzi olub. Amma şəhər əhalisi azərbaycanlılardan ibarət olduğu üçün vilayət mərkəzinin Şuşada olması ermənilərə sərf etmədiyinə görə, havadarlarının köməyi ilə 1923-cü ildə mərkəz dəyişdirilərək Xankəndiyə köçürüldü.

Dağlıq Qarabağda demoqrafik dəyişiklik etmək məqsədilə 1828-1830-cu illərdə İrandan 40 min, Türkiyədən 84 min erməni əhalisini köçürərək Qarabağda yerləşdiriblər.

Şuşa şəhəri təbiəti və saf havasına görə fərqləndiyi üçün müalicə əhəmiyyəti baxımından sovet illərində kurort şəhəri olub. Bu şəhər öz qədim tarixi abidələri, gözəlliyi ilə seçilib. Şuşada olan qədim məscidlər, karvansaralar,

muzeylər, Şuşa teatri şəhərə gələn turistlərin, qonaqların ən çox üz tutduqları məkanlar olub. Həm də maraqlısı budur ki, sovet dövründə tar, kamança, ud, nağara və digər musiqi alətləri istehsal edən yeganə Şərq Milli Musiqi Alətləri Fabriki də Şuşada yerləşib.

Şuşa şəhəri tarixən Azərbaycanın tarixi-mədəni, ictimai-siyasi həyatının mühüm mərkəzlərindən biri olmuşdur. 1977-ci ildə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə "Şuşa şəhərinin tarixi hissəsini tarix-memarlıq qoruğu elan etmək haqqında" qərar qəbul edilmişdir. Həmin qərar nəticəsində Şuşada abidələrin qorunması, görkəmli mədəniyyət və incəsənət xadimlərinin xatirələrinin əbədiləşdirilməsi istiqamətində əhəmiyyətli addımlar atılmışdır.

1992-ci il mayın 8-dək - şəhər işğal olunana kimi burada onlarca muzey, bir neçə orta və ali təhsil müəssisəsi, məktəblər və kitabxanalar fəaliyyət göstərirdi. Mənfur erməni vandalları Şuşanı işğal etdikdən sonra şəhərin infrastrukturuna ciddi ziyan vurub, tarixi memarlıq abidələrini dağıdıb, şəhəri talan ediblər. Bununla kifayətlənməyən düşmən Üzeyir bəy Hacıbəylinin, Bülbülün, Natəvanın heykəllərini də gülləbarana məruz qoyub.

Qəhrəman Azərbaycan Ordusu 2020-ci ildə Şuşanı düşmən işğalından azad etdikdən sonra şəhərdə geniş abadlıq-quruculuq işlərinə başlanmış,

düşmənin şəhərə vurduğu ziyanlar aradan qaldırılmışdır. Eyni zamanda Şuşanın tarixi ənənələri də bərpa edilmişdir.

Bu gün Şuşa elmi konfransların, beynəlxalq əhəmiyyətli tədbirlərin, musiqi festivallarının keçirildiyi bir ünvanı çevrilib. Tariximizin yadigarı Şuşa 2021-ci il mayın 7-də Prezident İlham Əliyevin sərəncamı ilə Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı elan edilib. Şəhərdə gedən abadlıq-quruculuq, bərpa işlərinə şəxsən nəzarət edən Müzəffər Ali Baş Komandan mütləq olaraq Şuşaya səfərlər edir, görülən işlərlə tanış olub, tövsiyə və tapşırıqlarını verir.

Şuşa təkcə azərbaycanlılar üçün doğma, müqəddəs şəhər deyil. Azərbaycanın dostları, bütün türk dünyası Şuşanı özlərinə qardaşlıq şəhəri hesab edirlər.

2022-ci il martın 31-də Türkiyə Respublikasının Bursa şəhərində Beynəlxalq Türk Mədəniyyəti Təşkilatına (TÜRKSOY) üzv ölkələrin Mədəniyyət Nazirlərinin Daimi Şurasının növbədənənar iclasında Şuşa şəhəri 2023-cü il üçün "Türk dünyasının mədəniyyət paytaxtı" elan edilmişdir.

Memarlıq və şəhərsalma sənətinin 270 illik tarixə malik parlaq incisi olan və Azərbaycan xalqı üçün yüksək mədəni-mənəvi dəyər kəsb edən Şuşaya xüsusi ehtiramın təzahürü kimi bu qərar türk dünyasının birlik və həmrəyliyinin yeni rəmzinə çevrilməklə türk xalqları arasında əməkdaşlıq perspektivlərinin daha da genişləndirilməsi işinə öz töhfəsini verəcək. Yeri gəlmişkən, qeyd edək ki, türk dövətlərinin qəbul etdikləri bu möhtəşəm qərar dostluğumuzun, birliyimizin, qardaşlığımızın əyani nümayişidir.

*Elşən QƏNİYEV,
"Azərbaycan"*